

	فرم شرح خدمات (RFP) برای تهیه پروپوزال (فراخوان نیاز پژوهشی)	 وزارت آموزش عالی و تحقیقات علمی جمهوری اسلامی ایران
--	--	--

۱- عنوان تحقیق

راهکارهای سرمایه‌گذاری موقوفات در توسعه دانش‌بنیان استان قزوین
دستگاه کارفرما: اداره کل اوقاف و امور خیریه استان قزوین

۲- اهداف تحقیق

هدف اصلی:

امکان‌سنجی و طراحی الگوی سرمایه‌گذاری منابع موقوفات در توسعه کسب‌وکارهای دانش‌بنیان استان
طراحی الگوی حقوقی-مالی سرمایه‌گذاری منابع موقوفات استان قزوین در کسب‌وکارهای دانش‌بنیان،
اهداف اختصاصی:

۱. غربالگری حقوقی-اقتصادی موقوفات استان قزوین و شناسایی موقوفات واجد شرایط سرمایه‌گذاری بر اساس مفاد وقف‌نامه، حدود اختیار متولی و قابلیت حفظ عین موقوفه.
۲. شناسایی و اولویت‌بندی شرکت‌ها و طرح‌های دانش‌بنیان استان که بیشترین تناسب را با شرایط سرمایه‌گذاری موقوفات و اهداف متعالی وقف دارند.
۳. طراحی مدل‌های حقوقی-مالی قابل اجرا برای مشارکت موقوفات در شرکت‌های دانش‌بنیان (از جمله ابزارهای مبادله‌ساز، مشارکت در سود و اوراق مبتنی بر دانش) و طراحی نظام نظارتی و مدیریت تعارض منافع.
۴. ارائه گزارش پیش‌امکان‌سنجی و نقشه راه اجرایی برای سه فرصت سرمایه‌گذاری اولویت‌دار استان.

۳- مبانی نظری، ضرورت و اهمیت تحقیق

توسعه ظرفیت‌های وقف از طریق مشارکت در کسب‌وکارهای دانش‌بنیان و نوآور، راهبردی نوین در حوزه کارآفرینی، اشتغال‌زایی و ارتقای بهره‌وری موقوفات است. مفهوم اقتصاد دانش به‌عنوان زیرمجموعه بخش سوم اقتصاد، با تکیه بر ظرفیت قابل توجه و گردش مالی حوزه موقوفات و وجود موقوفات منفعتی، امکان هدایت منابع وقفی را به‌سوی فعالیت‌های مولد دانش‌محور فراهم می‌کند؛ رویکردی که هم سوددهی پایدار برای موقوفات و هم جهت‌گیری فعالیت‌های اقتصادی به‌سوی نیازهای روز جامعه را به ارمغان می‌آورد.

ضرورت این پژوهش، افزون بر این مبانی، ریشه در الزامات حقوقی و اسناد بالادستی دارد:

- قانون مدنی و نهاد وقف: به‌موجب ماده ۵۵ قانون مدنی، عین موقوفه و منافع آن در ملکیت خداوند درآمده و هرگونه تصرفی که برخلاف شرایط واقف باشد، نافذ نیست؛ بنابراین هر الگوی سرمایه‌گذاری باید با رعایت مفاد وقف‌نامه و حفظ عین موقوفه طراحی شود.
- قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه کشور: حدود اختیار متولی و سازمان اوقاف در اداره و بهره‌برداری از موقوفات، چارچوب اقتدار مجری برای شناسایی موقوفات قابل سرمایه‌گذاری را تعیین می‌کند.

	فرم شرح خدمات (RFP) برای تهیه پروپوزال (فراخوان نیاز پژوهشی)	 سازمان ملی تحقیقات علمی بنیاد ملی پژوهش‌های علمی جمهوری اسلامی ایران
--	--	---

• قانون جهش تولید دانش‌بنیان مصوب: ۱۴۰۱ راهبری اجرای این قانون بر عهده معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست جمهوری است و تسهیلات آن برای مؤسسات و شرکت‌های دانش‌بنیان، فرصتی برای جذب سرمایه‌های وقفی به این حوزه ایجاد کرده است.

• نقشه جامع علمی کشور: راهبرد افزایش سهم وقف و خیریه در توسعه و پشتیبانی از مؤسسات و نهادهای علم و فناوری به‌عنوان یکی از راهبردها و اقدامات ملی متناسب با راهبردهای کلان توسعه علم و فناوری کشور، مبنای اسنادی این طرح است و استان قزوین با پیش‌گامی در این مسیر، زمینه اجرای آزمایشی آن را فراهم کرده است.

بدون مطالعه امکان‌سنجی چندمرحله‌ای که ابعاد حقوقی، مالی و اجرایی را هم‌زمان پوشش دهد، هرگونه تصمیم برای سرمایه‌گذاری منابع وقفی مواجه با ریسک تخلف از مفاد وقف‌نامه و هدررفت منابع خواهد بود.

۴- تشریح مسئله تحقیق

نهاد وقف در طول تاریخ جوامع اسلامی، بازوی اقتصادی و اجتماعی آن جوامع بوده و از عواید موقوفات در بخش‌های علم و فناوری، فرهنگی، درمانی، اجتماعی، اقتصادی و تولیدی استفاده شده است. با این حال، در استان قزوین شکاف مشخصی میان ظرفیت گسترده موقوفات و سهم اندک آن‌ها در توسعه کسب‌وکارهای دانش‌بنیان وجود دارد؛ شکافی که از سه ناحیه ایجاد می‌شود:

۱. ابهام حقوقی: بخش قابل توجهی از وقف‌نامه‌های استان شرایط ویژه‌ای برای بهره‌برداری مقرر کرده‌اند و ظرفیت واقعی آن‌ها برای سرمایه‌گذاری در شرکت‌های دانش‌بنیان، غربالگری و احصا نشده است.

۲. ابهام مالی-اقتصادی: برآورد دقیقی از هزینه‌های اجرا، نرخ بازگشت سرمایه و سودآوری طرح‌های دانش‌بنیان برای موقوفات و استان موجود نیست و مدل‌های حقوقی-مالی مشارکت، بومی‌سازی نشده‌اند.

۳. ابهام نظارتی: نظام شفاف مدیریت تعارض منافع و نظارت بر تصرف در اموال وقفی در قالب فعالیت‌های اقتصادی، تدوین نشده و همین امر، جسارت تصمیم‌گیری متولیان و کارفرما را محدود کرده است.

در چارچوب راهبردها و اقدامات ملی متناسب با راهبردهای کلان توسعه علم و فناوری کشور در نقشه جامع علمی کشور با عنوان افزایش سهم وقف و خیریه در توسعه و پشتیبانی از مؤسسات و نهادهای علم و فناوری، استان قزوین پیش‌گام بوده و تهیه برنامه جامع و امکان‌سنجی طرح‌های قابل اجرا از طریق سرمایه‌گذاری موقوفات استان، حلقه مفقوده تبدیل این راهبرد ملی به اقدام اجرایی است. مسئله اصلی این پژوهش، پاسخ به این پرسش است که با کدام الگوی حقوقی-مالی و کدام سازوکار نظارتی، منابع موقوفات استان قزوین می‌تواند بدون تخلف از مفاد وقف‌نامه و با صیانت از عین موقوفه، در کسب‌وکارهای دانش‌بنیان سرمایه‌گذاری شود؟

۵- سوالات پژوهشی

۱. راهکارها و مدل‌های حقوقی-مالی سرمایه‌گذاری موقوفات در کسب‌وکارهای دانش‌بنیان، متناسب با شرایط استان قزوین و منطبق بر مفاد وقف‌نامه‌ها کدام‌اند؟

	فرم شرح خدمات (RFP) برای تهیه پروپوزال (فراخوان نیاز پژوهشی)	 سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
--	--	--

۲. کدام موقوفات استان قزوین از حیث مفاد وقفنامه، حدود اختیار متولی و قابلیت حفظ عین موقوفه، واجد شرایط ورود به فعالیت اقتصادی دانش‌بنیان‌محور هستند؟

۳. هزینه‌های اجرای طرح‌های اولویت‌دار و سودآوری آن‌ها برای موقوفات و استان تا چه میزان است و در کدام مدل سرمایه‌گذاری بهینه‌سازی می‌شود؟

۴. حمایت و سرمایه‌گذاری موقوفات استان از توسعه کسب‌وکارهای دانش‌بنیان، تا چه حد بر صرفه اقتصادی و اشتغال‌زایی استان اثرگذار است و چه شاخص‌هایی برای سنجش آن باید تدوین شود؟

۶- جامعه آماری، حجم نمونه، قلمرو و روش‌شناسی تحقیق

جامعه آماری:

• تمامی موقوفات استان قزوین (اراضی موقوفه، موقوفات منفعتی و بقاع متبرکه) با قابلیت اجرای طرح فعالیت اقتصادی؛

• شرکت‌ها و مؤسسات دارای مجوز معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان در استان قزوین؛

• خبرگان و صاحب‌نظران حوزه‌های مدیریت، فقه و اقتصاد اسلامی، سرمایه‌گذاری و سیاست‌گذاری علم و فناوری، و کارشناسان اداره کل اوقاف و امور خیریه استان قزوین.

حجم نمونه و روش نمونه‌گیری:

مطالعه از جنس غربالگری و امکان‌سنجی است؛ بنابراین برای موقوفات و شرکت‌های دانش‌بنیان از تمام‌شماری استفاده می‌شود. نمونه خبرگان با روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی انتخاب و تا رسیدن به اشباع نظری (حداقل ۱۵ نفر و حداکثر ۲۵ نفر) ادامه می‌یابد؛ ترکیب پیشنهادی پانل خبرگی: حداقل ۴ کارشناس حقوقی-وقفی، حداقل ۴ متخصص اقتصاد و مالی اسلامی، حداقل ۴ فعال دانش‌بنیان و حداقل ۳ کارشناس اداره کل اوقاف استان.

قلمرو تحقیق:

• قلمرو مکانی: استان قزوین (تمامی شهرستان‌ها).

• قلمرو موضوعی: موقوفات واجد شرط فعالیت اقتصادی یا منفعتی و شرکت‌های دانش‌بنیان فعال در حوزه‌های مولد.

• قلمرو زمانی: داده‌های آماری و اسنادی از ابتدای سال ۱۴۰۰ تا زمان اجرای طرح؛ مدت اجرای پروژه دوازده ماه از تاریخ عقد قرارداد.

روش‌شناسی:

پژوهش از نوع کاربردی-توسعه‌ای و با رویکرد آمیخته (کیفی-کمی) و در سه مرحله اجرا می‌شود:

۱. مرحله غربالگری حقوقی-اسنادی: مطالعه اسنادی وقفنامه‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با کارشناسان اوقاف و تدوین فهرست موقوفات واجد شرایط.

۲. مرحله امکان‌سنجی مالی-اقتصادی: گردآوری داده‌های شرکت‌های دانش‌بنیان، تحلیل سود، تحلیل پوششی داده‌ها یا مدل‌های ارزیابی سرمایه‌گذاری و امتیازدهی چندمعیاره برای اولویت‌بندی فرصت‌ها.

	فرم شرح خدمات (RFP) برای تهیه پروپوزال (فراخوان نیاز پژوهشی)	 بنیاد ملی پژوهش‌های علمی جمهوری اسلامی ایران
--	--	---

۳. مرحله طراحی الگو و اعتبارسنجی: طراحی مدل‌های حقوقی-مالی و نظام نظارتی و اعتبارسنجی آن‌ها از طریق پانل خبرگی دلفی (دو دور) و جلسات هم‌اندیشی با کارفرما.

۷- خروجی و دستاوردهای مورد انتظار

خروجی‌های طرح باید به‌صورت مستند، قابل تحویل و قابل سنجش ارائه شود؛ دستاوردهای مورد انتظار عبارت‌اند از:

۱. بانک اطلاعات موقوفات واجد شرایط سرمایه‌گذاری: فهرست مصوب‌شده موقوفات غربالگری‌شده استان به‌همراه پرونده حقوقی هر مورد (مفاد وقف‌نامه، حدود اختیار متولی، وضعیت عین و منافع).

۲. الگوی نهایی سرمایه‌گذاری موقوفات در دانش‌بنیان: سند طراحی مدل‌های حقوقی-مالی مشارکت (حداقل سه مدل) به‌همراه نظام نظارتی، سازوکار مدیریت تعارض منافع و شاخص‌های ارزیابی عملکرد.

۳. گزارش پیش‌امکان‌سنجی مالی برای سه فرصت اولویت‌دار: شامل برآورد هزینه‌ها، جریان‌های نقدی، نرخ بازگشت سرمایه، تحلیل حساسیت و ریسک‌های حقوقی و اجرایی هر فرصت.

۴. نقشه راه اجرایی سه‌ساله: برنامه عملیاتی زمان‌بندی‌شده برای استقرار الگو، شناسایی دستگاه‌های مسئول، پیش‌نیازهای حقوقی و شاخص‌های سودآوری و اشتغال‌زایی.

دستاوردهای غیرمستقیم طرح عبارت‌اند از: مولدسازی و ارتقای بهره‌وری اقتصادی موقوفات استان، تسریع توسعه کسب‌وکارهای دانش‌بنیان، اشتغال‌زایی و کارآفرینی، و پشتیبانی پایدار از مؤسسات و نهادهای علم و فناوری استان.

۸- زمینه‌های به‌کارگیری نتایج تحقیق

نتایج این طرح در قالب الگوی نهایی و نقشه راه اجرایی، قابل به‌کارگیری در زمینه‌های زیر است:

- کشاورزی و آبی‌پروری؛
 - صنعت و معدن؛
 - دامپروری و تولیدات دامی؛
 - انرژی و فناوری‌های مرتبط با آن.
- به‌علاوه، مدل حقوقی-مالی طراحی‌شده برای سایر موقوفات استان‌های دیگر نیز قابل تعمیم و استفاده است.

۹- دستگاه‌ها و بهره‌برداران بالقوه از نتایج تحقیق

- اداره کل اوقاف و امور خیریه استان قزوین (کارفرما طرح)؛
- سازمان اوقاف و امور خیریه کشور (در سطح تدوین راهبردهای کلان)؛
- شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان استان (بهره‌برداران مستقیم از سرمایه‌گذاری)؛
- پارک علم و فناوری استان قزوین
- عموم مردم و نهادهای خیریه (ذی‌نفعان اجتماعی و اقتصادی توسعه موقوفات).

	فرم شرح خدمات (RFP) برای تهیه پروپوزال (فراخوان نیاز پژوهشی)	 سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
--	--	--

۱۰- رشته‌های علمی قابل قبول برای محقق

حقوق خصوصی با گرایش وقف و امور حسبی، و سیاستگذاری علم و فناوری و نوآوری، رشته‌های مدیریتی-اقتصادی.

۱۱- رشته‌های علمی مورد نیاز برای اعضای تیم تحقیقاتی

ترکیب تیم تحقیقاتی باید حداقل شامل افراد واجد شرایط در رشته‌های زیر باشد:

- مدیریت و اقتصاد اسلامی؛
 - مدیریت مالی و حسابداری؛
 - حقوق خصوصی و وقف؛
 - کارآفرینی و سیاستگذاری علم و فناوری و نوآوری؛
- سابقه اجرای حداقل یک طرح مشابه امکان‌سنجی یا مطالعه بخش وقفی، امتیاز محسوب می‌شود.

۱۲- برآورد هزینه اجرای تحقیق

هزینه اجرای طرح حدود ۲۰۰۰ میلیون ریال برآورد می‌گردد.

۱۳- انتظارات ویژه کارفرما از محقق

۱. گزارش‌دهی دوره‌ای: ارائه گزارش پیشرفت کار به‌صورت دوماهنامه به کارفرما و برگزاری جلسه هم‌راستاسازی پس از هر گزارش.
۲. رعایت زمان‌بندی حداکثر ۱۲ ماهه:
 - مرور اسناد، طراحی ابزارهای غربالگری و تعیین پانل خبرگی؛
 - غربالگری حقوقی-اسنادی و تدوین بانک اطلاعات موقوفات،
 - امکان‌سنجی مالی-اقتصادی، امتیازدهی و اولویت‌بندی فرصت‌ها؛
 - طراحی الگوها و نظام نظارتی و اعتبارسنجی دلفی؛
 - تدوین گزارش نهایی، نقشه راه و ارائه دفاع؛
۳. مجری مکلف است پیش از آغاز کار، فرم اظهار وضعیت تعارض منافع اعضای تیم را تکمیل و به کارفرما ارائه کند و در طول اجرا، هرگونه تغییر را بلافاصله اعلام نماید.
۴. کلیه اسناد وقف‌نامه‌ها، داده‌های مالی و اطلاعات شرکت‌های دانش‌بنیان، محرمانه محسوب می‌شود و مجری حق انتشار یا انتقال آن‌ها به غیر را ندارد؛ مالکیت معنوی خروجی‌ها متعلق به کارفرماست.
۵. برگزاری دو کارگاه آموزشی برای کارشناسان اداره کل اوقاف و امور خیریه استان جهت انتقال روش‌شناسی و نحوه استفاده از بانک اطلاعات و الگوی نهایی.
۶. هرگونه پیشنهاد سرمایه‌گذاری باید بر مبنای مستندات حقوقی هر موقوفه ارائه شود؛